

yətində yerləşən Fort-Şevçenko şəhəri 1857-1924-cü illərdə Aleksandrovsk (Fort-Aleksandrovsk) adlanmışdır.

“barkas”: kiçik ölçülü gəmi.

Nəzarətlərdə

səh. 476. “Pokrovka”: Sabirabad rayonunun Qaratəpə kəndi.

“Nikolayevka”: Saatlı rayonunun Qara Nuru kəndi.

“üşr”: kənd təsərrüfatı məhsullarından onda bir miqdarda alınan dini vergi.

səh. 477. “Naftluqi”: Şərqi Gürcüstanda mühüm dəmiryolu qovşağı olan stansiya.

Mülkiyyə müfəttişliyi

səh. 478. “münkir-nəkir” (yaxud “inkirminkir”): dini etiqada görə, qəbirdə ölünü sorğu-sual edən iki mələk.

“Gavur arxı” və qaçqınlar

səh. 480. “Həmidə xanım”: Əhməd bəy Cavanşirin qızı və Cəlil Məmmədquluzadənin həyat yoldaşı Həmidə xanım Cavanşir (Məmmədquluzadə) nəzərdə tutulur.

Bakı xəbərləri

səh. 481. “uryadnik”: kiçik rütbəli polis.
“Ağdərə, Əmbizlər və Dabaqun”: Xızı rayonunun kəndləri.

Çənbərəkəndində

səh. 483. “9) Əxzi-əsgəriyyədən qaçanların...”: qəzetdə 8-ci bənd buraxılmışdır.

Lənkəranda

səh. 487. “Putəsər”: Astara rayonunun kəndi; indiki Pensər kəndi.

“Privolnı” (yaxud Privolnoye): Cəlilabad rayonunun kəndi. XIX əsrin I yarısında çar hökuməti tərəfindən bura köçürülən subbotniklər tərəfindən əsası qoyulmuşdur.

“Subbotniklər”: XVIII əsrin axırlarında ruslar arasında meydana gələn, iudaizm yönümlü cərəyana mənsub olanlar. Subbot-

niklər “şabat”a (şənbə günü işləməyə), sünnətə və iudaizmin digər əməllərinə riayət edirdilər. Zaqaqaziyaya subbotniklər XIX əsrin I yarısında çar hökuməti tərəfindən köçürülmüşdü.

“Sarı adası” (yaxud Sara adası): Xəzər dənizində, Lənkəran şəhərinin şərqində yerləşirdi. 1956-cı ildə torpaq yolla Port İliç (indiki Liman) şəhəri ilə birləşdirildikdən sonra yarımada olmuşdur.

Gürcüstanda

səh. 487. “Kəndçilər Bankı”: Rusiya imperiyasında kəndlilərə uzunmüddətli borc verən dövlətə məxsus kredit qurumu. 1882-1917-ci illərdə fəaliyyət göstərmişdir.

Bazar, 29 iyun 1919-cu il, nömrə 214

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 30 ramazanül-mübarək sənə 1337. 29 həziran 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 30 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırını səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

BAKİ TİCARƏT VƏ SƏNAYE İTTİFAQI

Düyü, səbzə, pambıq və neft istehsalatı [neft məhsulları], ticarət və qeyriləri ilə maraqlananları cümə günü həziran ayının 27-sində axşam saat 5-də Birjanın salonunda (Qorçakovski, nömrə 1) vaqə olacaq iclasa dəvət edir. Ticarət, Sənaye və Ərzaq nazirinin binagüzarlığına binəən [sərəncamına əsasən] həll ediləcək məsələlər:

- 1) Kuban ilə mal dəyişilməsi barəsində;
- 2) Padşahlıq [dövlət] pullarının kursu artması barəsində.

T-156

MÜSƏLMAN MÜƏLLİMƏ VƏ MÜƏLLİMLƏRİ ÜÇÜN İKİ AYLIQ KURSLAR

İyulun 5-dən etibarən Bakıda müsəlman müəllimə və müəllimləri üçün 100 nəfərlik kurs açılır. Kursda daxil olanlar: 60 müəllimə və müəllimlər Şamaxı və Göyçay uyezdlərindən, 18 müəllimə və müəllimlər Bakı uyezindən, 32 sentyabr ayından müəllimə və müəllimlik etmək istəyənlər. Kursda oxuyanlara yövmiyyə və xərci-rahı [gündəlik xərclik və yolpulu] veriləcək, bunlar üçün “Svyataya Nina”

məktəbində mənzil hazırlanır. Kursda oxuyanlar bir ildən əskik olmayaraq müəllimlik etməyə məcburdurlar. Xahiş edənlər Bakı və həvalisi [ətrafı] məktəb müdirinin dəftərxanasına rücu [müraciət] etsinlər.

Pozenovski küçə, nömrə 15.

Qeyd: Müəllimələr üçün kurs əlahid-də mənzildə olacaqdır.

10263

EYDİ-FİTR [ORUC BAYRAMI] MÜNASİBƏTİLƏ OPERA

Hökumət Teatrosunda
Axşam tamaşası
Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy
Hacıbəyli müdiriyyəti
Düşənbə [bazar ertəsi] günü
şənvalül-mükərrəm
ayının 1-də 1337 sənəsi
(iyun ayının 30-da 1919-cu ildə)
mütəntən [təntənəli] bir surətdə
mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır
Zülfüqar bəyin **AŞIQ QƏRİB** operası.
Biletlər teatrın kassasında
satılmaqdadır.
Tamaşa başlanacaq
axşam saat 8 tamamda.

SATILIR

4 dənə gözəl xalçalar. Kamenski küçə, nömrə 197, yuxarı mərtəbə, sağ zəng. Səhər saat 9-dan 12-dək, axşam saat 3-dən 7-dək.

10261

**ŞÜHƏDA RUHUNA
FATİHƏ RƏSMİ**

Azərbaycan əhalisini canavarlar əlindən xilas, istiqlalımızı bərpa etmək üçün fəvqəladə məşəqqətlə gələn türk əsəkir-mənsurəsindən [müzəffər türk ordusundan] şəhid düşən qəhrəmanlar olmuşdur. Bu böyük şəhidləri hər daim yad etmək və ruhlarına fatihə oxumaq biz azərbaycanlıların borcudur. Binaənileyh [ona görə], bu gün saat 4-də Cəmiyyəti-Xeyriyyə tərəfindən köhnə qəbiristanda şühədə [şəhidlər] ruhuna fatihə rəsmi [mərasimi] tərtib və icra ediləcəkdir. Qəbiristanda matəm əlaməti olaraq 4 qara bayraq, bir də Azərbaycan sancağı rəzk olunacaqdır [sancılacaq]. Cəmiyyəti-Xeyriyyə böylə böyük matəmdə bütün əhalini bilümmum [hamılıqla] iştiraka dəvət edir.

Cəmiyyəti-Xeyriyyə
10262

**QİSMİ-RƏSMİ
[RƏSMİ HİSSƏ]**

Məşixət [Şeyxülislam] İdarəsindən elan

İşbu 1919 sənəsi həziran bazar ertəsi günü eydi-fitr [Oruc bayramı] günü olduğu münasibətilə həman gün səhər saat 9-da Təzəpir məscidində ayini-eyd (bayram mərasimi) icra ediləcəkdir. Ümumən

camaati-müslimindən və xüsusən ümər-ay-i-hökumət və əşrafi-məmurindən [hökumət idarələrinin başçılarından və məmur-ların böyüklərindən] bu məclisdə isbati-vü-cud [iştirak] etmələri rica və təmənnə edil-ir.

*Məşixət sədri şeyxülislam:
[Axund Ağ] Ağaalizadə
Katib: Əfəndizadə*

BARIŞIQ İMZA EDİLDİ

1914-cü ildə müharibənin zühurundan [meydana gəlməsindən] üç ay sonra eşidilməsi gözlənen bir xəbər bu gün 5 il sonra eşidilir:

Barışıq imza edildi!

Sülhi-ümumidən bəhs edə-edə hərbi-ümumi atəşinə tutulan aləm, nəhayət, tarixin qeyd eyləmədiyi əzim [böyük] bir fəlakətdən sonra barışıq sözü eşidir.

Barışıq!

Dünyanı söndürəcək, hər yanda fərhələr doğuracaq bir nida!

Fəqət bu nida dünyanın hər tərəfində böyləmi tələqqi edilir [qiymətləndirilir], yoxsa sevinən yalnız qaliblər, qalib məmləkətlərdir?

Məğlublara isə daha pək əski bir zəmandan bəri söylənmişdir:

Vay məğlublara!

Fəqət “sülh peyğəmbəri” Vilsonun 14 maddəlik əsasatı [prinsipləri] elan olunduğu zaman bəşəriyyət, bilxassə “Vay məğlublara!” düsturi-cahangiranəsi qarşısında tiril-tiril titrəyən insanıyyət bir az sakit olmuş, barışıq xəbərini rəna [gözəl] ümidlərlə gözləməyə başlamışdı.

Halbuki nə görürüz?

Barışıq imza edildi xəbəri gəlir. Halbuki nərdə o sevinc, nərdə o qiyamət ki, təsisi-ədələt etsin. Nərdə o əsaslar ki, bizi yeni bir intiqam, binaənileyh yeni bir hərbi atəşindən mühafizə eyləsin.

Hərbi-ümumiyyə girişən mədəni Avropa millətləri bütün sənət, elm və idraklarına rəğmən heç bir şey öyrənmədiklərini yıxmaq-dağıtmaqda qansızlıqları ilə göstərdikləri kimi, beş sənəlik fəlakətəngiz bir hərbi-müdhiş nəticəsində sülhi-ümuminin nə kimi əsaslar üzərinə qurulması lüzumunu dəxi öyrənmiş olmadılar.

Barışıq imza edildi.

Fəqət Vilson prinsipləri nərdə qaldı?

Əgər birinci xəbər alındığı zaman bu ikinci – müəyyən və müsbət bir cavaba malik olmayan, beyin deşən sual olmasaydı, o zaman imza zərurətində qalan Almaniyadan Şeydemanın küfrləri, Türkiyə paytaxtındakı mitinqlərdən əyyuqa qalxan [göyə ucalan] “Allah, Allah” sədaləri əvəzinə:

– Əlhəmdüillah, qurtardıq! – sədasını eşidəcəkdik.

Əgər bu cavabsız sual olmasaydı, o zaman təyini-müqəddəratlarını, milli hüquqlarının qaytarılmasını Vilson prinsiplərinin qövldən feilə [sözdən əmələ] keçməsində görən Zaqafqaziya cümhuriyyətləri kimi növ-zühur [yeni yaranmış] hökumətlər daha böyük bir qüvvəti-qəlblə, daha ziyadə bir mətanətlə istiqbala [gələcəyə] baxar, istiqballarının təsdiqini, Cəmiyyəti-Əqvama [Millətlər Cəmiyyətinə] qəbul olunacaqlarını daha artıq bir ümidlə gözlərlərdi.

Hər halda, bəşəriyyətin qanlı girdabdan qurtarıb da qarışmış dünya işlərinin

düzəlməsinə bir səbəb təşkil edəcək barışıq imzası şayani-qeyd və təqdir [qeyd edilməyə və alqışlanmağa layiqdir]. Çünki məşhur məsəl fəhvasınca [mənasına uyğun olaraq]:

Fəna bir barışıq eyi döyüşdən yaxşıdır!

SAĞ AYAĞIMIZ DA KƏSİLİR

Hökumətimizin tutduğu məslək alicə-nabanədir. Qonşularla dostanə keçinmək, hər işi sülh ilə qurtarmaq fikri-insaniyyətpərvəranəsindədir. Hər xüsusda səbr və təənni ilə [yavaş, tələsmədən] hərəkət edib yenidən qan tökmək, yeni qaçqınlar, yeni fəlakətlər hazırlamaq arzu etməyir.

Bütün cahan sülhə doğru getdiyi halda hökumətimiz yenidən dava açmaq töhmətində bulunmaq istəməyir. Mümkün mərtəbə, hər işə müşavirə və həkəm [arbitr] vasitəsilə baxıb, qonşularla qətiyyəni pozuşmaq tərəfdarı görünməyir.

Əvət! Hökumətimiz insanıyyətin, fəzilətin, ululuğun, səbr və təhəmmülün [dözümün], sükut və güzəştin bütün mənası ilə hərəkət edib millətimiz başına təzədən bir bəla və müsibət açmaq əsla istəməyir.

O istəyir ki, təzə doğan bir hökumət, doğrudan səbi [körpə uşaq] kimi pak, saf olsun. Təmiz əllərini qana bulaşdırmasın. Təzə hərəkətə gələn qollarını insanıyyətə xidmətə alırdır.

İlk düşüncəsi, anasına – insanlığa məhəbbət olsun.

İlk addımı ətrafındakılara şətarət [sevinc] versin. İlk hərəkəti, ilk halı gələcəyi

üçün bir fali-xeyir və səlamət olsun [uğur və salamatlıq vəd etsin].

İştə, cavan Azərbaycan Hökuməti bu kimi insani fikirlərlə indiyədək hər cür təcavüzlərə, həqarətlərə göz yumdu və hələ yumur.

Məmləkətimizdə cavan heç bir hökumətdə görülməyən bir hürriyyət, bir azadlıq var:

Gürcüstandan, Dağıstandan, Ermənistandan, Rusistandan bilməm nə istandan qaçanlar burada səlamət bulurlar.

Hökumətlərindən, anarşiyadan, oğurluq və qarətçilikdən, aclıqdan, firqəbazlıqdan, yolsuzluqdan... qaçanların həpsi, həpsi buraya, bu gözəl və hürriyyətə Azərbaycan, Azərbaycan paytaxtına toplanırlar.

Burası adətə bir şəhri-Babil, bir məcmeyi-əzədd [ziddlərin toplaşdığı yer] olur:

Menşevik, Denikin, daşnak, imperia- list, kommunist, bolşevik, anarşist, mömin, kafir, doğru, əyri, sadıq, xain, millətçi, ittihadçı, heççi... həpsi, həpsi burada mövcud, həm kamalı ilə mövcud.

Ox, nə xoşbəxtlik! Nə böyük mədənilik! Nə uca, nə ali azadlıq!

Paytaxtımız bu gün azadlıq və xoş məişət mərkəzi-mədəniyyət olan Londonu, Parisi keçməkdədir.

Oh, bizim üçün nə böyük şərəf, nə xoş səadət!

Lakin... lakin bir cəhət var, bir qanuni-təbiət var.

İştə bu cəhət, bu qanun məni uzun-uzun düşündürür, qara-qara fikirlərə düşür[ür], qafama qorxunc fikirlər doldurur, qəlbimə yanıqlı hisslər buraxır, gözümlə qabağın ciyərsüz [ciyər yandıran, acınacaqlı] mənzərələr, qanlı lövhələr, müd-

hiş [dəhşətli] səhnələr gətirir.

Həyatım qarşısına fəlakətli uçurumlar, qaranlıq gecələr açır, yolumu aydınlardan “hilal”i-istiqlalımı qanlı buludlarla sarır, ümidi-istiqlalımı [gələcək haqqında] ümidimi söndürməyə çalışır...

Əvət! O cəhət, o qanun məni hər cəhətlə rahatsız edir.

Məni rahatsız edən bu qanuni-təbiət çox da məşhur deyil. Lakin, nəticəsi, təsiri məşhur qanunlardan da məşhur və qüvvətlidir.

İştə, o:

“Tədbirsiz, səy və qüvvətsiz arxayın olmaq, hər şeyə razı olmaqdır.”

* * *

Vilsonun prinsiplərinə arxayın oldu[q]. Hər məmləkət kəndi müqəddəratına kəndisi sahib olacaq şüarına aldandıq. Böyük bir parça, əksəriyyət təşkil edən bir kütlə, bir millətin vücudundan qoparılıb zorla özgələrin təhti-əsarətinə [əsarəti altına] verilməz zənnində bulunduq.

Axıska, Axalkələk qan selləri axıdılaraq, yüzlərcə kəndlər xarab edilərək zorla təhti-əsarətə alındı.

Qars, Ərdahan, Oltu, Kağızman, Sürməli mahalları – erməni qaçqınlarını yerləşdirmək bəhanəsilə – güc və zülmə müsəlmanların əlindən alınıb ermənilərə verildi.

Azərbaycanın ayrılmaz bir hissəsi olan gözəl Naxçıvan, məhsuldar Şərur yerləri, başdan-başa daşnak hökumətinin pəncəyi-qəhrü-intiqamına keçdi.

Türkiyə ilə rabitəmiz əbədiyyən kəsildi. Bakı-Culfa dəmiryolu planımız yırtıldı, üzümüzə çırpıldı.

Dəmiryolu çəkiləcək yerləri əlimizə gətirmədən, saxlamadan qabaq xülyala-

ra, boş qeyrətlərə qapıldığıımızın cəzası verildi. Biz hələ arxayın oturub dururuq.

Əsil məmləkətimiz, türk yerlərimiz bir-rəb-birər əlimizdən çıxır. Biz yenə soyuq qanla baxırız.

Naxçıvanın, Şərurun ah və ənini [nələri] qulaqlarımızdan kəsilmədiyi bir dəqiqədə, özgə yerlərdən, Zəngəzur mahalından qopan fəryad və fəğanlar bizi nə cür yerimizdə rahat otu[r]tduracaq bilməyirəm.

Bu gün Zəngəzur atəş və qan içindədir. İrəvan hökumətindən kömək alan Zəngəzur erməniləri ora müsəlmanlarını yaylaqlara qətiyyənlə buraxmırlar.

Müsəlmanları hər yandan sarıb [mühasirəyə alıb], bütün mal və heyvanlarını vermək şərti ilə təslimə məcbur, əks halda qətləmə fikrindədirlər.

İştə, bu surətlə Zəngəzuru da zorla əlimizdən alıb bizi qonşumuz İrandan da qətiyyənlə [tamamən] ayırmaq istəyirlər və bu plan ilə ermənilər bizi həm Türkiyədən, həm də İrandan uzaqlaşdırıb, bu tərəfdən Lənkəran ilə bərabər Kaspi [Xəzər] dənizinə, digər tərəfdən Oltu səmti ilə Qara dənizə çıxmaq, aradakı böyük türk yerlərinə heçdən sahib və ağa olmaq fikrini bu gün feilən meydana çıxarırlar. Zəngəzuru almaqla bizim sağ ayağımızı da kəsirlər.

O, öylə; buradakı – Bakıdakı yəhüd-məcucların halı isə istiqlalımız üçün şəkli, qorxulu.

Əcəba bu fəlakətlərə səbr [edəcək] və bu səbrlə hər şeyə razı olacaqmıyız?

Ayağımızın sızısı bizim qəlbimizə heç bir sızı buraxmayacaqmı?

Ümidvar

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

Cümə günü həziranın 27-si 1335-də [1919-cu ildə] Azərbaycan Məclisi-Məbusanının növbədən xaric iclası təyin edilmişdi. İclas saat 11-də açılacaqdı. Hələ 10 yarımından məbuslar və tamaşaçılar yığılmağa başlayırlar. Fəqət 11 keçir, 12 olur, Məclis açılmır. Nəhayət birin yarısında zəng vurulur. Bu gün məbusan demək olar ki, tam heyətlə isbatı-vücut [iştirak] edir. Nazirlər və nazir müavinləri dəxi tamamilə buradadırlar. Diplomasi lojada Gürcüstan siyasi nümayəndəsi və nazirləri əyləşmişlərdir. Tamaşaçılar üçün təyin olunmuş yerlərdə ayaq üstə durmağa belə yer yox idi. Xanımlar lojalari dəxi doludurlar. Nəhayət rəis zəngi vurur. İclası şu kəlmələrlə açır:

– Əfəndilər! Bu gün Azərbaycan Məclisi-Məbusanının növbədən xaric iclası dəvət edilməsindən məqsəd əvvəla, Azərbaycan Hökuməti ilə Gürcüstan Hökuməti arasında əqd edilmiş [imzalanmış] olan hərbi tədaföyi əqdnaməni [müdafiə sazişini] təsdiq üçün Məclisə təqdim etməkdir. Bu əqdnamə o qədər mühümdür ki, növbəti iclasları gözləmək olmazdı. Həm də eydi-fitr [Oruc bayramı] münasibətilə bir neçə gün bayram edəcəyimizdən əqdnamənin təsdiqi təxirə uğrardı. Fəqət zamanın və məsələnin əhəmiyyətini nəzərə alaraq, Divani-rəyasət bunu təxirə uğratmamaq üçün növbədən xaric olaraq təqdimə lüzum gördü. Bununla bərabər, Divani-rəyasət yenə məsələnin mühüm olduğunu qeydlə təklif edir ki, bu məsələyə adi qayda ilə baxılmayıb müstəcəl tələqqi [təcili qiymətlən-

dirilsin] və o surətlə də müzakirə və təsdiq edilsin.

Bugünkü iclasın müzakirəsinə vəz ediləcək [qoyulacaq] olan ikinci məsələ də Qarabağ hadisəyi-əxirəsi [son hadisələri] münasibətilə hökumət tərəfindən oraya göndərilmiş olan Parlaman Komissionunun o xüsusdakı məruzəsi idi. Fəqət məruzə hazır olmadığından və bəzi sair səbəblərdən dolayı bu gün Qarabağ hadisəti haqqında məruzə təqdim edilməsi mümkün olmayacaqdır. Əgər etiraz yoxsa, ikinci məsələni növbədən götürəlim də, ancaq birinci məsələni müzakirə edəlim.

(Məclisi-Məbusan tərəfindən bu təklifə etiraz edilməyir və bu surətlə, Azərbaycan-Gürcüstan etilafnaməsinin [razılaşmasının] müzakirəsinə keçilərək katib Əhməd Cövdət [Pepinov] əfəndi əqdnaməni oxuyur. Əqdnamə eynilə qəzetəmin neçə gün əvvəlki nömrəsində dərc edilmiş olduğundan təkrar dərcinə lüzum görməyiriz. Bundan sonra müzakirə açıılır.)

Məhəmməd Yusif Cəfərov - (Xariciyə naziri) alqışlar altında kürsiyi-xitabətə çıxır və etilafnamə əqdi münasibəti ilə bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] bəyanat verir:

– Möhtərəm məbuslar! Bugünkü tarixi gündə mən istəyəm Azərbaycan Hökumətinin siyasəti barəsində ümumiyyətlə sizə bir-iki söz deyəm. Ola bilər ki, bu siyasət qəbul edilsin, həmçinin ola bilər ki, qəbul edilməsin də. Bu xüsusda iki nəzər ola bilər. Fəqət bu siyasəti Azərbaycan Hökuməti özü üçün bir rəhbər qəbul etmişdir. Azərbaycan Hökuməti ümum millətlər və dövlətlərlə, xüsusən Mavərayi-Qafqaziyada [Zaqafqaziyada] ya-

şayan millətlər və cümhuriyyətlərlə həmrəy olmağa çalışmışdır və çalışacaqdır. Hələ oktyabr ayında hökumət mənə bu məzmununda bir məktub yazaraq, bu yolda qonşu millətlərlə müzakirəyə girişməyi tövsiyə etmişdi. Qonşularımız ilə siyasətimizi birləşdirmək, onlarla həmrəy olmaq həmişə bizim amalıımız, idealımızdır. Ona görədir ki, noyabr ayında Qafqaziya Cümhuriyyətləri Konfransı dəvət edilmək istədikdə, hamıdan qabaq Azərbaycan Hökuməti Cənubi Qafqaziya hökumətləri siyasətlərinin birləşdirilməsini proqrama daxil etdi. İndi isə biz həman məsələni qövdən feilə [sözdən işə] çıxardıq və 16 iyun etilafnaməsini bağlamağa müvəffəq olduq. Noyabr və aprel konfranslarında həmişə gürcülər bizimlə həmrəy olmuşlar və birləşmə məsələsində daima bizə müvafiqət etmişlərdir [bizimlə uzlaşmışlar, həmrəy olmuşlar]. Azərbaycan və Gürcüstan hökumətləri həmişə bu rəydə olmuşlardır ki, bizim millətlərin mənafeyi yek-digəri [bir-biri] ilə mərbut [bağlı] olub, xeyirimiz də, fəlakətimiz də ümumdür. Bir təhlükə gələrsə, hər ikimizi eyni dərəcədə təhdid edər. Ona görədir ki, bizim çalışmamız, müdafiəmiz də ümumi, bərabər olmalıdır. Fəqət üçüncü qonşumuz bu fikirə gəlmədi. Noyabr ayında konfrans dəvət edildi. Fəqət onlar gəlmədiklərindən konfrans baş tutmadı. Son konfransda dəxi onlar min durlü bəhanə ilə bizə yanaşmadılar. Məsələn, onlar birləşmək təklifinə cavab olaraq dedilər ki, torpaq və hüddud məsələləri həll edilmədikcə, birləşmək olmaz. Binaənileyh [ona görə], bir uzlaşma hüsul edə bilmək üçün qabaqca torpaq və hüddud məsələlərini qəti surətdə həll etmək

lazımdır. Biz onların bu fikirinə şərik ola bilmədik. Çünki torpaq və hüddud məsələsi öylə böyük bir işdir ki, uzun vaxt istər və tez həlli mümkün deyildi. Halbuki, o vaxtadək gözləmək də olmazdı. Ona görədir ki, biz onları gözləyə bilmədik və ayrıca “separatno” [təkbəşinə] etilafnamə bağlamağa məcbur olduq. Şübhəsizdir ki, Şimali Qafqaziya millətləri də bizim bu etilafnaməmizə şərik olar, iştirak edərlər. Fəqət etilafnamə əqd edilən zaman Şimali Qafqaziya Hökuməti yox idi. Çünki o zaman Denikin qara qüvvələri Dağıstanlılar Cümhuriyyətini məhv etmişdi. *(Skamyalarda tutqun nifrət sədalari)* Lakin, biz əminik ki, bu yoxluq müvəqqətidir. Yəqin şimalı qardaşlarımız məhv olmaz, hüququ yolunda mübarizə edər, nəhayət qalib gələrlər və yenə də bizim ittifaqa daxil olarlar. *(Alqış)* O ki qaldı üçüncü qonşumuza, Azərbaycan Hökuməti yenə əmin olur ki, onlar da səhvlərini anlayaraq bizim tərəfimizə gələrlər və ittifaqa daxil olarlar.

Möhtərəm məbuslar! Bu əqdnamənin Azərbaycan və Gürcüstan üçün böyük əhəmiyyəti vardır. Çünki burası birinci özüldür ki, gələcəkdə bunun üzərində möhkəm bir bina qurulacaqdır. Bu əqdnamə biz iki millətin arasında gələcək rəhbərliyimizi təyin edir. Bəlkə bir gün bu iki millətin ikisi də bir fəlakətə düşər, ola bilər ki, istiqlalını da qeyb edər. Amma şübhəsizdir ki, həmişə bir yerdə qonşu olaraq bəhəm yaşayacaqdır. Öylə bir şey olsa da, yenə bu əqdnamənin onda da təsiri olar.

Bir də hamı bu əqidədədir ki, guya Qafqaziya millətləri bəhəm yaşaya bilməzlər, onlar həmrəy olmazlar. Biz mil-

lətlər guya qurd kimi ancaq yırtmaq, dağıtmaq bilirik. Ancaq qırar, əzərik. Biri-birimizlə heç vaxt sazişə gələ bilmərik. Şimdi bu etilafnamə sübut edir ki, bu sözlər iftira, bu fikirlər yanlışdır. Biləks [əksinə], Qafqaziya millətləri yaxşı etilaf ilə dolana bilər və bu mühüm dəqiqələrdə təhlükə qarşısında bir yerdə yaşamaq, bir yerdə ölməyə də hazırız. *(Alqış)*

Bu şərtnamə göstərir ki, Azərbaycan və gürcü millətləri özlərini müdafiəyə hazırırlar və o xüsusda lazım gələndə tədbirlər görməyi bacarırlar. Bu etilafnamə sübut edir ki, biz xırda millət olduğumuz halda, hür və müstəqil yaşamaq istəyirik və öz hürriyyətimizi, istiqlalımızı hər növ təhlükəyə qarşı müdafiə, mühafizə etməyə və bu uğurda lazım gələrsə, qan tökməyə hazırız. Bunlardan əlavə, bir də göstərir ki, biz heç millətə, heç dövlətə təcavüz etmək fikrində deyiliz. Yalnız müdafiə vəziyyətində dururuq.

Gürcüstan ilə bağladığımız əhdnamə 3 il müddətinədir. O vaxtadək Cəmiyyəti-Əqvam təşkil olunsay və biz həman Cəmiyyəti-Əqvama daxil olsaq, o zaman bu şərtnaməmiz ləğv olacaqdır. Əgər o ali fikir əmələ gəlməsə belə, etilafnaməni pozmaq istəyən tərəf vaxti-müəyyənə [təyin edilmiş vaxta] bir il qalmış gərəklə xəbərsiz versin.

Etilafnamənin bir maddəsində deyilir ki, ittifaqa daxil olan tərəfəyn [hər iki tərəf] kəndilərinin və yek-digərinin [bir-birinin] hüququnu müdafiə edəcək və hər babda [hər sahədə] dostanə siyasət yürüdəcəkdir. Ona görə də, aramızda olan təyini-hüddud və vaqə ola biləcək hər növ ixtilafı məsələlər dostanə bir surətdə etilaf, sülh tərifi [yolu] ilə həll edilməlidir.

Bununla da mümkün olmazsa, həkəm (arbitraj) məhkəməsi ilə qət və fəsl ediləcəkdir [qərar veriləcək və ixtilaf sona çatdırılacaq] ki, bu məhkəmənin də qərarı hər iki tərəf üçün məcburidir.

Bir də etilafnamənin digər bir mədəsində iki dövlətin siyasətinin birləşdirilməsindən bəhs olunur. Bundan böylə, Azərbaycan Hökuməti ilə Gürcüstan Hökuməti siyasətlərini birləşdirəcək, bir siyasət aparacaqlardır. İştə, etilafnamənin əsası maddələri. Mən bu əsasları zikr etməklə nitqimə xitam verərək Hökumət namından bəyan edirəm ki, Azərbaycan Hökuməti əmin olur ki, millət nümayəndəsi olan Məclisi-Məbusan bu etilafnaməni gülürüzlə qəbul edəcək və ona əməl edəcəyini bildirəcəkdir.

(Sürəkli alqış. Məbuslar ayağa qalxır, diplomasi lojada Gürcüstan nümayəndələrini şiddətlə gurultulu bir surətdə uzun-uzadıya alqışlayırlar. Nümayəndələr ayağa qalxaraq təzim edirlər.)

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə - (Müsavat) Bu gün Zaqafqazya tarixində mühüm bir hadisə vəqə olmuşdur. O hadisə də burada təşəkkül etmiş milli hökumətlər arasında birinci dəfə etilafnamə əqdindən ibarətdir. Bu fəqərə [hadisə], millətlər ayılıb da hər kəs öz başına bir milli hökumət təsis etməsini tənqid edənlərə gözəl bir cavabdır.

Əfəndilər! Siz bilirsiniz ki, milli hökumət münəqqidləri [tənqidçiləri] daima deyərler milli əsasla təşəkkül edən hökumətlər şəxsi mənfəət və qərəz üzərinə təsis olunur və böylə hökumətlərin təşkili demokratiya [xalq] üçün əsla mənfəət deyil, bəlkə zərərdir. Çünki Zaqafqaziya-dakı milli hökumətlər daima biri-biri ilə

vuruşar, kin və ədavətlə yaşar və heç vaxt yek-digəri ilə uzlaşmamaz, hətta müşkül zamanlarda belə birləşməzlər. Böylə qərəzkarənə sözlərin cavabında həmişə milli hökumət tərəfdarları deyərlər ki, milli hökumət təşkil etmək demokratiyanı yek-digərinə salıxdırmaq üçün deyil, biləks [əksinə], hər millət öz milli hüququnu müdafiə və özü üçün hökumət təşkil edərsə, tez tərəqqi tapar, tezliklə milli idrak hasil edər və bu surətlə də öz xeyir və şərini tez anlar. Böylə hökumətlər, şübhəsizdir ki, həmişəlik birləşməzsə də, mühüm zamanlarda öz millətlərini birləşdirərlər. Bu gün gürcü milləti ilə əqd etdiyimiz etilafnamə sübut edir ki, milli hökumətlər millətləri vuruşdurmazlar. Bəlkə bir təhlükə vəqə olarsa, həman təhlükə milli hökumətlərin və onları təsis edən millətlərin yaxlaşmasına, uzlaşmasına, birləşməsinə daha yaxşı bir vəsilə [vasitə] təşkil edər. Bugünkü müahidənamə iştə Zaqafqaziya hökumətlərinə vurulan töhmətin canlı bir təkzibidir! *(Alqışlar)*

Əfəndilər! Bu şərtnamə, bu birləşmə öylə bir zamanda əqd edilmişdir ki, xaricdən bir qara təhlükə bizi təhdid edirdi. Denikin Zaqafqaziyanın qapısına gələrək bizi əzmək istəyirdi. Fəqət farsda bir şeir var, deyir ki:

Ədu şavəd səbəbi-xeyr, əgər Xuda xahad.

Yəni əgər Allah istərsə, düşmən xeyirə səbəb olar. İştə Allahın istəyi! Ki bu da camaatın istəyidir. Allah istədi, camaatın istədiyi hasil oldu. Denikin düşmən ikən bu xeyirin hüsuluna səbəb oldu.

Möhtərəm məbuslar! Millətlər arasında əqd olunan hər əhdnamə xalq ara-

sında şayani-qəbul [qəbul edilməyə layiq], təbiri-məxsus ilə [necə deyərlər] “populyarı” olammaz. Fəqət bu gün təsdiqini-zə ərz olunan əqdnamə öylə bir əqdnamədir ki, o yalnız hökumət deyil, həmişə millətə də məmul [arzu edilən] görülmüşdür. Azərbaycan milləti ilə Gürcüstan milləti daima bu müahidəni [sazişi] arzu etmişlərdir. Gürcüstan ilə bizim aramızda bəzi ixtilaflar vüqusuna [baş verməsinə] rəğmən, bu iki millət arasında həmişə dostluq hissi vardı. Ona görədir ki, bu müahidənaməni yalnız Məclisi-Məbusan deyil, bütün millət alqışlar. Çünki millətimiz həmişə gürcülərdən səmimi bir silah yoldaşlığı, səmimi bir dostluq gözləyir. *(Alqış)*

Etilafnamənin məzmunundan gördünüz ki, onun əqdindən məqsəd yalnız istiqlalımızı, tamamiyyəti-mülkiyyətimizi [torpaq bütövlüyümüzü] xarici qüvvələrə qarşı müdafiədir.

Müdafiə! İştə məqsəd!

Təcavüz yoxdur!

Bizim fikrimizdə heç millətə və dövlətə qarşı təcavüzkarlıq yoxdur. Çünki o millətlər ki, milli hüquq, milli istiqlal elan etmişlər və ancaq onu başqalarından müdafiə edirlər, böylə millətlər heç vaxt öz-gələrin milli hüququna təcavüz etməzlər. Böylə millətləri təcavüzkarlıqda ittiham edənlər ya qərəzkardırlar, ya axmaq!

Möhtərəm məbuslar! Biz arzu edirdik ki, bu etilafnamənin altında bütün Qafqaziya millətləri nümayəndələrinin imzası olaydı və bu gün gürcülərlə azəri türklər nümayəndələrindən başqalarının imzası olmadığına təəssüf edirik. Fəqət yenə ümid edirik ki, Zaqafqaziyanın üçüncü böyük üzvü olan erməni demokratiyası

da həmişə bizimlə sülh ilə yaşamaq məcburiyyətində olduğunu anlar. Bu gün o demokratiya bəzi cərəyanlara uyaraq öz vəziyyətini, halını dərk etməmişsə də, yaxında dərk edər, o zaman onlar da bu dostluğa iştirak və müahidənaməni imza edərlər. Buna da imkan buraxılmışdır. Yenə ümidvar oluruq ki, yaxın zamanda erməni demokratiyası kəndi mənafeyini dərk edər, öz müqəddəratını, öz mənafeyini sair millətlərlə birlikdə arar və məsələni də bu yolda həllə qalxışar.

Əfəndilər! Bu gün bu etilafnamənin əqdi mənə bir şeyi xatırladır. Gürcüstan ilə etilafnaməmiz iyun ayının 16-da əqd edilmişdir. Keçən il iyun ayının 16-da Gəncədə birinci Azərbaycan Hökuməti təşəkkül etmişdir. Deməli Azərbaycan Hökumətinin ilk təşəkkülü ilə istiqlalın həqiqi müdafiəsi uğurundakı ilk təşəbbüsü eyni tarixə təsadüf etmişdir. Fəqət müsaidənizlə, əfəndilər, bu işdə yalnız bir tarixi təsadüf deyil, eyni zamanda bir fəali-nik [uğurlu bir işarə] dəxi görmək istəyəm.

Möhtərəm məbuslar! Bu gün Azərbaycan ilə gürcü milləti arasında əqd olunan etilafnamə bu iki millət demokratiyası arasında əskidən bəriyə müşahidə [ə] olunan dostluq hissi və birlik amalının məhsulu olmaqla bərabər, bütün demokratiyanın arzu etdiyi dostluq bünövrəsidir ki, bunun atidə [gələcəkdə] daha da möhkəmləşməsi və genişlənməsini arzu edirik. *(Sürəkli alqış)*

Yusif Əhmədov - Möhtərəm məbuslar! Üzərimizə gələn və istiqlalımızı təhdid edən qüvvənin qarşısına çıxmaq və onu yaxşı müdafiə edə bilmək çarəsi itti-faqda görülmüşdür. Hələ ay yarım bundan əvvəl mən burada demişəm, yenə

bu rəydəyəm ki, ümumiyyətlə biz istiqlalımızı müdafiə etmək və bizi təhdid edəcək olan hər dürlü təhlükənin qabağını almaq üçün Qafqaziya millətləri yığıb birləşməlidirlər, özlərini də birlikdə müdafiə etməlidirlər. Müdafiə böylə ümumi olarsa, kənardan gələn qüvvə də gөрrər ki, biz hüququmuzu tanıyıb-bilib, mühafizəsi üçün də lazım gələn təşəbbüsətdə oluruq. Əlbəttə, o halda təcavüzə cəsarət də edə bilməz. Əlhəmdü Allah, ay yarım bundan əvvəl bəyan etdiyimiz arzunı indi həqiqət olaraq görürüz. Təşəbbüslərimizin nəticəsi indi göz qabağında. Əlbəttə aşkar, vazehdir [açıqdır] ki, böylə etilaf və ittifaqlar yalnız hərbi, müdafiə və sairə məsələsində olmayıb, hər barədə, xüsusən ticarət barəsində də lazımdır. Azərbaycan istiqlalı ki, yeni elan edilmişdir, bunun təsdiqinin bir əlaməti də sair dövlətlərlə əlaqə peyda etməsidir. Gürcüstan ilə əqd etmiş olduğumuz bu şərtnamə difaidir [müdafiə xarakterlidir]. Yəni istiqlalımızı, vətənimizi təhdid edən qüvvələrə qarşı ümumi qüvvə ilə mübarizə və müdafiədə bulunmaq üçündür. Yaxşı olardı ki, bu etilafnaməni ümum Zaqafqaziya millətləri imza edəydilər. Lakin hər şeyin ibtidası naqis olar və hər şeyin yaxşılığı ondan ibarətdir gələcəkdə get-gedə təkml edilinsin. Şərtnamənin yaxşılığını isbata hacət yoxdur. Ən böyük məziyyəti budur ki, hökumətimiz lazım gələn vaxtında nə etməyi və necə etməyi gözəl bilmişdir. Binaənileyh, hökumətin bu təşəbbüsünü mən özüm və mənsub olduğum firqə təbrik edirik. Güman edirik ki, bu etilafnamə kağız üzərində quru söz olmayıb, əməl olunacaqdır. Bundan sonra bütün Avropadan başlamış cüzi təşkilata qədər hamısı anlasın, hətta cə-

arət etməsin, istiqlal və hüququnu müdafiə edən bir müstəqil millətin istiqlal və hüququna təcavüz edə bilməz, etməsin də! Mən dübarə bu etilafnamənin əqdi münasibətilə firqəmizin səmimi razılığını hökumətə ərz edirəm. *(Alqış)*

(yənə var)

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Bolşeviklərin məlumatı

Moskva - Bessarabiyada fransız divanı-hərbinin [hərbi məhkəməsinin] qərarına görə, fransız qitəatında [hərbi hissələrində] bolşevik qoşunlarının başçısı olan Delyameş edam edilmişdir. Fransa öz qoşunlarını götürüb, əvəzinə Afrika qoşunları qoyurlar. Fransız saldatları arasında bir çox həbs icra edilmişdir. Qarət və yəğmə davam edir. Cüzi bir casusluqdan ötrü əhali atılmaqla edam edilirlər. Matrosların sözüə görə, Fransanın Odessa iskaləsində duran “Lisqar” nam [adlı] kruvazeri [kreyseri] digər iki paroxod əməlləri ilə bərabər üsyan etmişlərdir. Matroslar qərar qoymuşlar ki, Rusiyadan fransız əsgərlərinin dəvət edilməsini tələb eylesinlər.

Moskva - “Tayms” qəzetəsi xəbər verir ki, Hindistanda inqilab hərəkatı getdikcə artır. Bolşevizm ruhunda olan bu inqilabda səfərbərliyə alınmış hind-müsəlman əsgərləri iştirak edirlər. Təbliğət hətta hökumət qoşunları arasında qayət müvəffəqiyyətli surətdə keçir. Misir qitəsinin [ərəzisinin] bir çox nöqtələrində qanlı müsadimələr [toqquşmalar] vəqə olmuşdur.

Əfqanıstan əmiri mütarikə şəraitini [atəş-kəs şərtləri] barəsində Hindistan vits-kralına cavab verdi. Rovaşidə göndərilmiş olan sülh mürəxxəsələrinin [nüməyəndələrinin] adlarını da əmir yad etmişdir. Hindistan vits-kralı bəyan eyləmişdir ki, bir əfqan saldatı Hindistan torpağında qalınca yadək mütarikə barəsində danışmaq mümkün deyildir. Əmir öz qəbilələrinə qadağan etməlidir ki, bizim qoşunlara təərrüz [hücum] etməsinlər. Saniyəni [ikincisi], müharibənin dayandırılmasına əmr verməlidir.

Macarıstanın ablukası

Parisdən xəbər verilir ki, Müttəfiq və müttəfiqlərə dost olan hökumətlər qət eyləmişlər ki, Macarıstan hökuməti orada əmin-amanlıq olduğunu isbat edərsə, Macarıstanın ablukası [blokadası] ləğv ediləcəkdir.

İstanbul - Yeni Türkiyə Kabinəsi təşkil edildi. Damad Fərid paşa sədrəzəm [Baş nazir] və Xariciyyə naziri, [Mustafa] Səbri bəy isə şeyxülislam təyin edilmişlərdir.

Kopenhagen - “Lokal-Anzeyqer” qəzetəsinin Libava müxbiri yazır ki, may ayının 26-da Almaniya əsgərləri latış və Baltik qoşunları ilə birlikdə Riqanı işğal etmişlərdir.

Bolşeviklər Əfqanıstanda

Bolşeviklərin tutulmuş olan simsiz teleqraf xəbərindən anlaşılır ki, Əfqanıstanla bolşeviklər arasında sıxı bir rabitə vardır. Məşhur bolşevik Braviçin verdiyi xəbərdə deyilir ki, əmir tərəfindən göndərilən heyət Türküstanə varid olmuşdur

[çatmışdır]. Həmin heyət özü ilə bərabər bir çox sənəd gətirib Braviçdən xahiş edir ki, Kabilə getsin. Çünki orada onu gözləyirlər. Xəbər axırında deyilir ki, Braviç təcili surətdə Kabilə azim olacaqdır [yola düşəcəkdir].

Misirdə təzə Kabinə

London xəbər verirlər ki, Qahirədən verilən xəbərlərə görə, sabiq Baş nazir Məhəmməd Səid paşa təzə Kabinə təşkil etmişdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

İngiltərənin məlumatı-rəsmiyyəsi

London - Almanlar sülh müahidənəməsinə [sazişini] imza etməyə razılıqlarını vermişlərdir. Əğləbi-ehitmala [qüvvətli ehtimala] görə, iyunun 25-də imza edəcəklərdir.

- Almanlar Parisdə rəsmi surətdə Müttəfiqlərə bildirmişlər ki, onlar sülh müahidənəməsinə imza etmək arzusundadırlar. Müttəfiqlər iki gün möhlət verilmək barəsindəki təvəqqeni rədd etmişlərdir. Son verilən məlumatdan anlaşılır ki, Almaniya matrosları öz kruvazeri [kreyseri] və zirehlilərinin həpsini qarq etmişlərdir. Yalnız “Baden” və digər bir neçə yüngül kruvazeri qalmışdır. Almaniya hökumətinin baş komandanı bəyan eyləmişdir ki, paroxodlar özünün əmri üzərinə qarq edilmişdir.

London - Nemeslər sülh müahidənəməsinə imza edəcəkləri barəsində verdikləri notada şərafədən və sülh əqd et-

məkdən çox bəhs edirlər və elan edilir ki, Almaniyada şərqi əyalətlərin ayrılması ilə vəqə ola biləcək hadisələrin məsuliyyətini Almaniya öhdəsinə götürə bilməyəcəkdir. Hətta Almaniya var qüvvəsi ilə çalışsa belə, öhdəsinə aldığı iltizamlara əməl edəmməz.

QƏZETƏLƏRDƏN

Türkiyədə

- Bursada olan yunan əhalisi Sülh Konfransına müraciətlə Bursanın Yunanıstanı ilhaqını [birləşdirilməsini] xahiş edirlər.

- Venizelos Yunanıstanın Asiyayi-suğradakı [Kiçik Asiyadakı, Anadoludakı] tələbləri haqqında Sülh Konfransına bir müx-tirə [yazılı xəbərdarlıq] vermişdir.

- Türkiyə Ticarət və Ziraət [Kənd Təsərrüfatı] naziri artıq ehtiyacı olan kəndlərə müavinət göstərməkdən ötrü taxıl alınması üçün 2 milyard piastır göndərmişdir.

- “İqdam” qəzetəsi Atınada [Afinada] olan Türkiyə sabiq səfiri Qalib Kamal bəyin Hökumət Şurasında söylədiyi nitqini dərc etmişdir. Qalib Kamal bəy o cümlədən demişdir ki:

“Mən müəzzəm [böyük] dövlətlərdən sual edirəm ki, onlar Türkiyədə reforma tətbiq etdikləri zaman onlardan hansı biri bizə bu işdə kömək etmişdir. Qoy onlar səmimi olub əllərini ürəklərinə qoyaraq bizə cavab versinlər. Bizim məmləkətimizə düçar olan bədbəxtlik Rusiyanın və Avstriyanın Yaxın Şərqdə olan daimi intriqalarının nəticəsi olmuşdur. Bu axır vaxt isə İngiltərə ilə Almaniya arasında olan mənafehlərin bir-birinə zidd olması səmərəsidir.”

Sonra Qalib Kamal bəy deyir ki:

“Yevropa bilməlidir ki, hərğah Sülh Konfransında qəbul edilən qətnamə qeydsiz və təbəddülsiz [dəyişmədən] Türkiyə həyatına tətbiq edilərsə, bizim xalqımız bir adam kimi bu cür qərarın əleyhinə qalxacaqdır.”

Misirdə üsyan

Münhendən Kiyev qəzetələrinə xəbər verirlər ki, Misirdə getdikcə inqilab şiddətlənməkdədir. Məhəlli [yerli] komanda heyəti öz vəzifəsi ifasından imtina etmişdir. Məmurular hamısı tətillər elan edib, İngiltərə hökumətini çıxılmaz bir hala qoymuşlardır. Qahirədə tətillər hərəkatını idarə edən məhəlli məmurular inqilab təşviqatı yapmaqdadırlar. Başqa şəhərlərdə olan tətillər də hökumət işlərini dayandırmışdır. Bir çox mitinq tərtib edənlər əhalini idarə edir. Bolşevizm şüarı altında hərəkat genişlənməkdədir.

Hindistan Konfransının müraciəti

İyunun 4-də verilən teleqraf xəbərlərinə görə, ümumi Hindistan Konqresi namından [adından] Lloyd Corca, Monte-qoya və lord Sinxə bir teleqraf göndərilmişdir. Teleqrafda Hindistan əhvalının fəvqəladə bir surətdə ciddi və Hindistana nisbət siyasət kursunun dəyişilməsi lazım olduğu göstərilmişdir. Teleqrafda deyilir ki, mütarikə əqdi [atəşkəs imzalanması] zamanından Hindistan arzularına olan nisbət ümumən və təzi-idarə reformaları artıq dərəcədə təbəddülata [dəyişikliyə] uğramışdır. Bununla belə, bu reformalar lazımdır.

Kolçak hökumətində təbəddülət

Omskdan xəbər verirlər ki, amiral [ad-

miral] Kolçak Nazirlər Şurasında bir qədər təbəddülət [dəyişikliyi] yapmışdır. Vükəla Şurası [Nazirlər Soveti] rəisi [Pyotr Vasilyevič] Voloqodski qalmışdır. Qattenberger Daxiliyyə naziri təyin edilmişdir. Vükəla Şurası katibi Aberq Maarif naziri portfelini almışdır. Starinkeviç Ədliyyə naziri təyin edilmişdir. Şukin müvəqqəti olaraq Ticarət və Sənaye [Sənaye] naziri vəzifəsini ifa edəcəkdir.

Belçika və Amerika

Nauendən verilən simsiz teleqrafda deyilir ki, Belçika mətbuatı Almaniyanın bir para oblastlarının [əyalətlərinin] işğalı münasibətilə narazılıq izhar edir. Belçika qəzetələri yazırlar ki, biz istəyirik, almanlar bizə vurduqları zərərlərin əvəzini versinlər. Fəqət biz onları heç vaxt sıxmaq arzusunda deyiliz.

Arvadların konqresi

Sürixdə vəqə olan Beynəlmiləl Arvad Konqresi Sülh Konfransında iştirak etməkdən ötrü bir heyət intixab etmişdir [seçmişdir]. Bu heyətə Amerikadan, İngiltərədən, Fransadan, İtaliyadan və İsveçrədən xanımlar intixab edilmişdir. Həmin heyət general Pişon tərəfindən qəbul edilmişdir.

Çində

İyunun 13-də Tokiodan xəbər verirlər ki, hərbi gəmilər təcili surətdə Kantona azim olmuşlar [yollanmışlar]. Yaponlar əleyhinə təşviqat aparılması müşahidə edilir. Ələlxüs Şanxay, Hankou və Kantonda olan təşviqat bütün əcnəbilər əleyhinə döndərilmişdir. Boykot münasibətilə Çin limanlarında gəmilər hərəkatı dayandırılmışdır.

- Sülh Konfransının Şantunq haqqındakı qərarına görə, Şantunqda böyük nizamsızlıq başlanıb, hətta əcnəbi polis üzərinə hücum olmuşdur.

Müttəfiqlərin əmri

Müttəfiqlər Macarıstana, Romaniyaya və çex-slavlara əmr etmişlər ki, müharibə hərəkatını qət edib [kəsib], Sülh Konfransında göstərilən əvvəlki sərhədlərə qayıtsınlar.

Kommunistlərin qətli

İyunun 22-də Staraya Russadan xəbər verirlər ki, ağ qvardiya əsgərləri Hamburqa gələn kimi şəhər komendantı podpolkovnik Bibik 39 nəfər kommunisti asdırmışdır.

Fərari kazaklar

Saratovdan xəbər verirlər ki, bu axır vaxtlar Aleksandrov-Qay tərəfində dinc əhalidən başqa 123 nəfər kazak bolşeviklər tərəfinə keçmişdir.

Hindenburqun hərəkatı

Nauendən verilən simsiz teleqrafda deyilir ki, Dördlər Şurası Almaniya əsgərlərinin Kurlandiyaya hərəkat etmələri məsələsi ilə məşğuldur. Bu hərəkat estonları təhdid edir. Beynəlmüttəfiq [Müttəfiqlərarası] Hərbi Şura müharibə hərəkatını dayandırmıqdan ötrü müdaxilə edilməsi təklifində bulunmuşdur. Çünki Hindenburg əsgərləri Estoniyanı özlərinə tabe etmək istəyirlər.

Pul tutulması

Yekaterinodardan xəbər verirlər ki, Moskvadan Kiyevə göndərilən 200 mi-

lyon manat Qomel rayonunda üsyançılar tərəfindən dərdəst edilmişdir [tutulmuşdur].

Qriqoryev dəstəsinin hərəkəti

Kremençuqda [Nikifor Aleksandroviç] Qriqoryev dəstəsi bir atanı, iki qardaşı və Kremençuq Şurası sədrinin arvadını güllələmişlər. Qriqoryev dəstəsi hər yerdə yəhudiləri və kommunistləri qırmaqdadır. Yelizavetqradda Qriqoryev adamları İcraiyyə Komitəsi ilə Fövqəladə Komitə üzvlərinin hamısını güllələmişlər. Hər yerdə ki, hökumət Qriqoryev adamları əlinə keçir, bu cür müamələdə [rəftarda] bulunurlar. Znamenka mövqifində [stansiyasında] qatar dayandırılıb 300 nəfər yəhudi və yəhudiyyə oxşayan adamlar oradaca güllələnmişdir. Kremençuqda Şura hökumətində iştirak edən 500 yəhudi güllələnmişlər.

Rusiyada dəmiryol tətilləri

“Y. V.” qəzetəsi xəbər verir ki, Kazan, Nijeqorod, Murom və Şimali dəmiryollar tətillər elan etmişlərdir. Tətillər siyasi əfvi-ümumi, vətəndaş müharibəsinin dayandırılması ilə hökumət təşkil edilməsini tələb edirlər. Dəmiryol mövqifləri [stansiyaları] Çin və latışlar tərəfindən işğal edilmişdir.

Finlandiya və bolşeviklər

Moskvada olan bütün bolşevik mətbuatı Finlandiyanın axırncı notasını Petroqrada üzərinə şiddətli surətdə hazırlanmaqdan ibarət ədd [hesab] edirlər. Bolşevik mətbuatı Finlandiyanın bu çıxışını fitnə adlandırır. Bolşevik qəzetələrindən birisi yazır ki, Rusiya bolşevik hökuməti

Finlandiyaya istiqlalıyyət vermişdir. Lakin Finlandiya burjuaziyası onun əleyhinə getməkdədir. General Mannerheyms əcnəbi ağ qvardiya əsgərləri başında Petroqrada hücum etməkdədir. Bolşevik hökuməti üzərinə düşmən hamı cəbhədən hücum edir. Bolşevik hökumətinin əhvalı xeyli ciddidir.

Petroqrada ərzaq

İngiltərəni ərzaqla təchiz edən nazir müavini Petroqrada ərzaq gətirilməsindən ötrü təcili tədbirlər görməkdədir.

Petroqradda hazırlıq

General Yudeniy Petroqrada siyasi təşkilatını çıxış zamanı üçün hazırlamışdır. Bolşevik əsgərləri Krasnoye Selo yanında öz qüvvələrini cəm etməkdədir.

İngilislərin Şimali Rusiyada tələfatı

İyunun 4-də “Tayms” qəzetəsi yazır ki, lord Çörçill Avamlar Kamasında suala cavab verərək xəbər vermişdir ki, Şimali Rusiyada ingilislərin tələfatı bu qərar üzrədir: aprelin 28-nə qədər 460 nəfər ölənlər və yaralanan vardır. Bunların 35 nəfəri zabitdir.

İngiltərə silahı

İngiltərə Hərbiyyə nazirinin verdiyi məlumatlara görə, bolşeviklərlə mübarizə etməkdən ötrü Rusiyaya 300 min təzə rus beşatılan tüfəngi və yarım milyard patron göndərilmişdir.

Kopenhaqda tətillər

Kopenhaqda port fəhlələrinin tətilləri başlanmışdır. Məlum olmuşdur ki, bu tətillər Almaniyaya hökuməti xidmətində olan

rus bolşeviki Vançem tərəfindən tərtib edilmişdir. Məhəlli [yerli] fəhlə təşkilatları başçıları bolşevik tərz-i-hərəkətinə iştirak etməyib, işlərin başlanması üçün tədbirlər görməkdədir.

Bolşevizm əleyhinə

İstanbuldan verilən məlumatlara görə, Take İonesku Şərqi Avropada bolşevizm əleyhinə bir cəmiyyət vücuda gətirmək layihəsini hazırlayır. Bu cəmiyyətə Ukrayna, Bessarabiyadan əl çəkmək şərti ilə Çex, Polşa, Serbiya və Romaniya daxil olmalıdır.

Bolqariyada

İyunun 14-də Odessadan xəbər verirlər ki, Bolqariya qəzetələrinin verdikləri məlumatlara görə, Müttəfiqlərin Bolqariyadan çıxmış olacağını hiss edib bütün Balkanı atəşə tutdurmaq Bolqariyanı hər tərəfdən mühasirə edəcəklərdir. Makedoniya üsyanını yatırmaq üçün Səlanikdə fransız əsgərləri paroxodlara yüklənməkdədir. Fransızlar Bolqariya əleyhinə və Ukraynanın Bolqariya inqilabına kömək etmək arzusu əleyhinə hərəkətdə bulunmaqdan ötrü Vanı (?) işğal etmişlərdir.

İtalyanlar Rodostokaya gəlmişlərdir. Bunlar Bolqariya kommunistlərinin arzusuna hüsn-təvəccöh göstərirlər.

Fin xəlicində müharibə

İngiltərə simsiz teleqrafı xəbər verir ki, Fin Baş ərkani-hərbini [Baş hərbi qərargahının] məlumatına görə, rus kommunistləri qəflətən Fin xəlicində [körəzində] duran saldatlara şiddətli atəş açmışlardır. Ağır toplardan güllələr atılmışdır.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

Tiflisdən Rəisi-vükəla [Baş nazir] namına işbu məzmununda bir teleqram alınmışdır:

“Alınan məlumatlara görə, Naxçıvan, Şərur, Ordubadda Ermənistan hökuməti tərəfindən müsəlman camaat xadimləri və fəallarını təqib etməklə bərabər, müsəlmanların malları həcz [müsadirə] edilir, təftişlər yapılıb. Əlbəttə ki, böylə müamələ [rəftar] müsəlmanların hüquqlarına təcavüz etməkdir. Əlavə, bu günlərdə erməni nizami qüvvələri Naxçıvanın 6 çağırımında vəqə Bulqan nam [adlı] müsəlman köyünü bombardman etmişdir. Əhali xof, dəhşət içində açıq hava altında qalmışdır.”

Məruzəmlə rica edirəm ki, bizim etirazımızı Ermənistan hökumətinə elam etməklə [bildirməklə], İngiltərə Komandanlığına da əhvalı bildirəsiniz. Bir həftə belə təxir edilərsə, müsəlman kəndləri xarəbazara dönəcəkdir.”

*İravan quberniyası Həmtorpaqlar
Cəmiyyəti sədri: Şeyxov*

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Məsai Nəzarətindən

“Azərbaycan” ruznaməsinin [qəzetinin] 210-cu nömrəsində Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] müraciətən əsgərliyə çağırılan hökumət dairələrində bulunan məmurların ailələrinin təmini-məişətləri [dolanışıqlarının təmin edilməsi] barəsində olan məktubu mütaliə edib, bu barədə bir neçə söz yazmağı artıq görməyirik.

Bu gün vətən və hüriyyətin ağır bir zamanında vətənin qəyur [qeyrətli] balaları istiqlalıyyətləri yolunda hər bir rahatlıqdan keçib canlarını hüriyyət və vətən uğrunda qurban etdikləri bir zamanda vətənin və vətən övladının təmini-istiqlal balı üçün öhdələrinə ağır vəzifələr götürüb hökumət məsnədində [işində, vəzifəsində] bulunanlar da hüriyyət və istiqlalıyyət namına əllərindən gələn xidmətləri etməkdən çəkinməyəcəklərdir. Məmurların əhvalı fəramuş edilməyərək [yaddan çıxarılmayaraq], onların və onların ailələrinin təmini-istiqlalları üçün çalışırıq. Bu barədə hələ bunu qeyd edirik ki, əsgəriyyə çağırılan məmurların yerləri özlərində qalır. Bu barədə təşkil olunmuş komissiya bir layihə tərtib verib, bu günlərdə hökumətə pişnihad [təqdim] edəcəkdir. Təsdiq olunduqdan sonra əhaliyə elan edəcəyiz.

*Məsai naziri:
Aslan Səfikürdlü*

ORDUBAD MƏKTUBLARI

Təxminən 300 min nüfusa [əhaliyə] malik olan Vedibasar, Şərur və Naxçıvan mahalı Ermənistanə təslim oldular. Erməni rəyasəti altında “asudə” yaşamağa başladılar. Fəqət bir tək Ordubad şəhəri və həvalisi [ətrafı] ermənilərə tabe olmaq istəməyib, Azərbaycan Hökuməti təhti-idarəsində [tabeçiliyində] yaşayacağını bütün cahana elan etdi və haqlı olaraq Ermənistan tərəfindən “təyin olunmuş” Qoxtan diktatoru Aşot Məlik-Movsesyanı protesto edib, Ordubada hakim olma-

sından vaz keçməsinə ona tövsiyə etdi. Necə ki, bu barədə “Azərbaycan”ın 211-ci nömrəsində bildirilmişdir. İştə, bu əhvalat bir çox şəxsləri heyrdə qoyub şu suala səbəb olur:

Nə üçün böyük Şərur və Naxçıvan mahalı təslim olub da, kiçik Ordubad təslim olmaq istəməyir?

İştə şu suala cavab olaraq deyə bilərəm ki, vətəni mühafizə etmək onun böyük, yaxud kiçik olmağı ilə deyildir. Bəlkə, camaatın hissi, düşüncəli, vətənpərəst, namuslu və qeyrətli olmağından asılıdır.

Ordubad əhalisi bunu yaxşı düşünür ki, Qoxtan ermənilərinin zülmü altında yaşaya bilməyəcəklər. Ermənilərə etdikləri yaxşılıqların əvəzində daima fənalıq və hüquqa təcavüzdən başqa bir şey görməyəcəklər. Necə ki, bildirki həziran hadisəsi [iyun hadisələri] bunu isbat edir.

Ordubad müsəlmanları öz qonşu ermənilərini mühafizə etdi, onları saxladı. Heç birinin hüququna təcavüz olunmadı. İran atlılarının onlara qarşı hücumuna və onların köylərinin İran qaçaqları tərəfindən qətl və qarət olunmasına mane oldu. Lakin müsəlmanların bu yaxşılığının mükafatı olaraq Andranik hücum etdiyi zaman həman ermənilər dəstələr düzəldib müsəlmanların köylərini dağıtdılar. Çoluq-çocuğunu qırmağa iktifa [kifayət] etməyib, gözəl xanımlarımızın ismət və namusuna təcavüz etdilər. Nəhayət, təslim olmuş köyləri də yaxıb, camaatı kəsib, daxmalarını xak ilə yeksan [yerlə bir] etdilər.

O cümlədən Yaycı, Üstüpu, Tivi, Bist və sair qəryələrdə [kəndlərdə] 15 mindən ziyadə müsəlman əhalisini tələf etdilər.

Məgər Ordubad müsəlmanları bunu görüb də, bir də ermənilərə bel bağlaya bilərmə? Yox, deyə bilərəm ki, onlar heç vaxt bu işə razı olmazlar. Vətən əzizdir və onu mühafizə etmək vacibdir fikri onların qəlbində oyanmış və onları həyəcana gətirmişdir.

Ordubad şəhəri və həvalisi Ermənistanə tabe olmaz və axırıncı qətrə qanlarından bu yolda mübarizə edər və vətənin müdafiəsi yolunda tamam var-yoxunu qoyar.

Ordubadı və həvalisini idarə edənlər Dağıstanın Xəlilovları və Naxçıvanların xanları kimi deyildirlər ki, əziz və müqəddəs vətəni satıb, ana və bacılarının namusunu dünya müxərrəfatına [boş, mənasız dünya malına] bədəl etsinlər. Onlar vətəni yolunda öz canlarını verməyə hazırdırlar.

Qoy ermənilər bilsinlər ki, Ordubad onlara təslim olmayacaqdır. Onlar Ordubadı idarə etməkdən vaz keçsinlər. Tamamilə müsəlmanla məskun olunmuş bu ölkə Ermənistanə verilə bilərmə? Hər gah Ermənistan Cümhuriyyəti filhəqiqə [doğrudan da] cümhuriyyət qanununu nəzərə alırsa, nə üçün əhalinin dördü üç hissəsi Azərbaycana tabe olmaq istədiyi halda, belə bir ölkəni zorla özünə ilhaq etmək [birləşdirmək] istəyir?

Qoy Ermənistan Cümhuriyyəti də, Müttəfiqlər Komandanlığı da, Sülh Konfransı da bilsinlər ki, Ordubad şəhəri və həvalisi Ermənistanə tabe olmayacaq və heç qüvvə də onların bu fikrini dəyişdirə bilməyəcəkdir. Ölmək var, Ermənistanə tabe olmaq yoxdur.

Səttar oğlu Əliqulu

VƏTƏN MƏHƏBBƏTİ

(Bir qəhrəmanın ziyası [itkisi])

Ali Ticarət məktəbini bitirmiş Qubad Əlibəyov nam [adlı] bir igid Teymurxanşura Parlamanı tərəfindən Teymurxanşura [Buynaksk] ətrafı köylərinə əhalini parlaman məramnaməsi ilə aşına etmək və parlamana üzvlər intixabını [seçilməsini] idarə üçün təyin edilmişdi. Məzkur [adı çəkilən] Əlibəyov bir qaç köyləri dolandıqdan sonra Xunzax nam köyə yetişər-yetişməz Denikin ordusunun Teymurxanşuraya gəlməkləri xəbərini eşidir. Və vətənin qəhr edilməsini görmək istəməyərək bir qədər uzaşmış tapançasını çıxarıb öz-özünü vurur (bəzi rəvayətə görə, özünü çaya atır). Bakıya gəldiyim vaxtda mərhumun meyitini Qubaya gətirirdilər. Mərhum Əlibəyov fəvqəladə millətperəst olduğunu mən eyicə bilirəm. Fəqət mərhumun ölməsi, mənəcə, bicadır [boşunadır]. Zira Dağıstan qəhrəmanı Şeyx Şamil əfəndinin tarixlərdə məstur [yazılmış] igid Dağıstan camaatını məhzun və pərişan halda qoymuş nikolaypərəst, çin-pərəst, pulpərəst, əziz Dağıstanı satıb igid dağıstanlıların namını söndürən, zəifləşdirən, ləkələndirən İain [İənətli] millət xainlərindən birini öldürüb sonra ölsəydi, daha eyi olmazdı?

Ş. K. Pişnamazzadə

MƏTBUAT

Bolşevik qəzetəsi daşnaklar haqqında
Bolşeviklərin “Nabat” qəzetəsi “Qanlı əllərinizi çəkiniz” sərəlvhəli məqaləsində

yazır ki, xuliqanlar və qatillər firqəsi olan daşnakların murdar siyasəti bir gün, bir ay, bir il deyil, onillərdir ki, bədbəxt erməni kəndlisinin yerini arvad, uşaq və qocalar ilə dolmuş qəbiristanına döndərmişdir. Bu quldur dəstəsi erməni füqərayi-kasibəsinin [proletariatının] qanı və göz yaşını ilə özünə boş bir qüvvət düzəldib nazir mənşəbləri, nişanlar və medallar almışdır. [Sergey Dmitriyeviç] Sazonov və [Illarion İvanoviç Vorontsov-]Daşkov kimi çar vəzirlərinin əli altında bu erməni dəlal və qatillər dəstəsi bütün Türkiyədə erməni kəndlilərinin qətləminə bais olmuşdur. Günahsız arvad-uşaqların qanı ilə ruhlanmış olan [Mişa] Arzumanov kimi dolandırıcılar [fırılacaqılar] tipindəki bu quldur dəstəsi hal-hazırda ermənisiz Ermənistanı idarə etməkdədir. Bu özlərini tərifləyən dəstənin əks-inqilabçı olduğu hər bir dərrakəli erməni fəhlə və kəndlisinə hər şeydən aşkardır.

İndi də padşah generaları Rusiya füqərayi-kasibəsinin inqilabını yer üzündən götürməyə əbəs çalışdıqları zaman daşnak bəndələri Denikinin çəkmələrini silmək üçün dəstələrlə onun yanına getməkdədirlər. Vaxtilə Nikolay Romanov qarşısında quyruq bulayan əxlaqsız lakeylər indi də Denikin və kompaniyası qarşısında diz çökməkdədirlər. Yalançı siyasət yürüdən şarlatanlar bu axır vaxt öz simalarını bütün açıqlığı ilə göstərdilər. Ərzincandan İrəvana, İrəvandan Qarabağa, Qarabağdan Şamaxıya qədər qəbiristanlar yaradan bu quldur dəstəsi indi də zabit dəstələrinin Zaqaqaziyaya hərəkət etmələri münasibətilə öz boş başlarını qaldırmışdır.

Erməni Milli Şurası rus zabitlərinin Zaqaqaziyaya hərəkət etmələrinə mü-

maniət [manəçilik] göstərilməməsini təhiti-qərara almışdır. Dro və kompaniyası yenə də silahla iş görməyə başlamışdır.

Denikin köməyindən ötrü Gürcüstan arxasında cürbəcür ehtiyat alayları təşkil edilməkdədir.

Bu, xəyanətdir, ya qanmamazlıqdır? Erməni daşnakları Denikin ştabında nə eyləyirlər?

Yenə dəmi onlar padşah əsgərləri və sabiq rus müstəbidlərinin üçrəngli bayraqları altında yenə təzədən öz qanlı peşələri olan milli ədavət salmaq və heç bir şeydə günahı olmayan Zaqaqaziyaya kəndlərini və şəhərlərini qan içində boğmağını istəyirlər?

Xeyr, onlar səhv edirlər. Erməni fəhlə və kəndliləri erməni millətinin bu tör-töküntüsü olan nanəciblərin qanlı əllərinin qismətini kifayət qədər anlamışlardır. Onlar dolandırıcı dəstəsi olan daşnakların ağılsız və insafsız siyasətlərini kifayət qədər öz arxalarında daşmışlardır. Qaçqınlığın hər bir cür cəfasını dadmış olan erməni füqərayi-kasibəsi mauzerçilərin dalıca getməyib, indiki kimi onlara lə'n və nifrin [lə'nət və qarğış] edir. Erməni fəhlə və kəndliləri hal-hazırda mübarizə etdikləri kimi, erməni daşnaklarının içiboş başları üstündən hər növ əksinqilabla mübarizə edəcəklərdir.

Menşevik qəzetəsi bolşeviklər haqqında

Yazıq “İskra”çıların bəxti heç gətirməyir. Nə kontrrevolyusionerlər [əksinqilabçılar] onları hökumət başına buraxırlar, nə də tovarışlar. Bu yazıqların da gah nalla, gah mıxa döyməkdən başqa bir çarələri qalmır. Bolşeviklər də bunları də-

rağuş etmədilər [bağırlarına basmadılar]. Odur ki, indi də dünkü “tovariş”lər bu gün yaman olublar.

“İskra” qəzetəsi Müttəfiqlərin Kolçak hökumətinə kömək etdiklərini Müttəfiq hökumətlərin vəziyyətinin möhkəmləməsi, Rusiya əksinqilabçıları əhvalının yaxşılaşması və biləks [əksinə], bolşeviklərin kəsbi-zəf etmələri [zəifləmələri] və nəhayət, cahan demokratiyası köməyindən də ümid kəsilməsi kimi tələqqi edərək [qiyətləndirərək], tapır ki, böylə bir zamanda bolşeviklər də köməyi menşevik və eserlərdən gözləyib onlarla birləşməli idilər. Fəqət bununla bərabər, bolşeviklər onları qucaqlarına çəkməyirlər. Doğrudur ki, bolşeviklər cəbhəni düzəltmək və birləşdirməyə söz verirdilər.

“*Amma həqiqətdə böylə olmadı. Şura hökuməti talançı Qriqoryev və Maxno kimi macaracuların [avantüristlərin], məslək sahibi həqiqi sosialistlərin mübarizə etdikləri çrezviçaykaların və mənşəblə cib mənfəəti axtaran on minlərcə komissarların əlində əsir oldu.*

Yəqin ki, bolşevik hökuməti həqiqəti-halda böylə adamların əlində olduğundan, onlar heç vaxt müxalifətgir olan [müxalifət edən] sosialist ziyalılar, kəndlilər və füqərayi-kasibənin idraklı qismi ilə birləşməzlər. Çünki həman komissarlar və çrezviçaykalar bir çoxlarının zənn etdiyi kimi Lenin, yainki Trotskinin bir işarəsi ilə öz mövqelərindən əl çəkməzlər. Onlar kəndlilərini xilas etmək üçün İctimaiyyəni-amiyyun [Sosial-demokrat] və İnqilabiyun firqələri müqabilinə şiddətli mübarizə açaraq, üzərlərinə körpü və zavodları partlatmaq kimi böyük töhmətlər atdılar.”

Əgər bu sözləri yazanlar və onların mənsub olduqları firqə, heç olmazsa, bir ay öz sözünün üstündə duran adam olsaydılar, bəlkə biz də onların rəyinə şərik olardıq. Amma hələlik sosialistlərə tövsiyə edərdik, bəri bu gün yazdıqlarını xatirlərində saxlasınlar. Çünki gündə bir dəfə Azərbaycan demokratiyasını həman bu adamların bayrağı altına çağıranda, bəlkə yadlarına düşsün və utanasınlar.

Eyni məqaləsində “İskra” qəzetəsi kommunistlərin əksinqilabçılar bəhərkənə [hər yerdə] sosialistlərlə necə rəftar etdiklərindən şikayətlə yazır ki:

“*Alınan son məlumatdan görülmür ki, yoldaşlarımız (yəni sosialistlər) qismən həbsxanalara alınmış, qismən də ziri-zəminlərə [yeraltına] çəkilməyə məcbur olmuşlardır.”*

Ona görədir ki sosialist “tovarişlər” Azərbaycanda inqilabın bütün fütuhatından [nailiyyətlərindən] istifadə etdikləri halda, nami-hürriyyətdən sui-istifadə edərək gündə bir dəfə “Yaşasın Şura hökuməti” deyərək bizi də, özlərini də “talançı Qriqoryev, Maxno, çrezviçayka və on minlərlə mənşəblə axtaran və mənfəəti-şəxsiyyə güdən komissarlar”ın əlinə vermək istəyirlər!

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Dəvətnamə

Bakı şəhərinin sünniməzhəb qazısının sərəncamına binaən [əsasən], şəhərin prihod ruhanisi molla Ələddin əfəndi Qabilov və məscid binası üçün təşkil olunmuş komitənin heyəti-idarəsi yövmi-mübarək [mübarək gün] Oruc bayramının dü-

xulu [daxil olması] münasibətilə Bakıda sükunət edən [yaşayan] əhaliyi-müsliminə və İdilboyu [Volqaboyu] tatar camaatına elan edir ki, inşallahı-taala, səlati-eydi-fitri [Oruc bayramı namazını] cəməm [hamılıqla] bir yerdə əda etmək üçün işbu iyun ayının 30-cu günündə səhər saat 9-da Balaxanski və Maqazinni küçələrin küncündə bulunan xüsusi məscid torpağının həyatında camaat hazır olacaqlar.

*Komitənin sədri əvəzində katib:
[Ələddin] Sübhanqulov*

Mavərayi-Bəhri-Xəzərdə azərbaycanlılar

Mavərayi-Bəhri-Xəzərdəki [Zakaspiyskdəki] Azərbaycan konsulu orada sükunət edən Azərbaycan təbəələrinə məlum etmişdir ki, onlar siyahı edilmək üçün konsuldan şəhadətnamə almalıdırlar. Mavərayi-Bəhri-Xəzərdən Azərbaycan Cümhuriyyəti daxilinə getmək istəyənlər konsulxanadan icazə vəsiqələrini almalıdırlar. İyun ayının 14-dən etibarən Krasnovodskda konsulun naibi təyin edilib, orada sükunət edənlərə şəhadətnamə və qeyri vəsiqələr verilir.

Zakaspidə azərbaycanlılar

Zakaspi hökuməti Azərbaycan dövlətinin iqdamatı [təşəbbüsü] nəticəsi olaraq bütün azərbaycanlıları bilafərqi-dinü-milliyət [din və millət fərqi olmadan] əsgərlikdən azad etmişdir.

Azərbaycanlı qaçqınlar

Mərv, Kuşka, Bayraməlidən fərar etmiş 3 minədək azərbaycanlılar İrana getmişdilər də, həyatın müşkül olmasından naşi [ötrü] Aşqabada qayıtmaq məc-

huriyyətində qalmışlardır. Onlar Azərbaycan hökumətindən maddi müavinət istəmişlərdir.

Azərbaycanlı xanımlar

Aşqabaddakı azərbaycanlı xanımlar oradakı səfərimizə müraciətən rica etmişlərdir ki, qadınların namından Azərbaycan Məclisi-Məbusan və fəal hökuməti təbrik edilsin.

- Dünəndən etibarən bu vaxtadək Tiflisdə qalmış Xariciyyə naziri Məhəmməd Yusif Cəfərov həzrətləri öz vəzifəsini ifasına şüru etmişdir [başlamışdır].

İclas

İyulun 1-i saat 5-də Fəhlə Klubu salonunda Azərbaycan İctimaiyyəni-inqilabiyyun [Sosialist-inqilabçılar] firqəsinin ümumi iclası təyin edilmişdir. İclas ikinci dəfə olduğu üçün qanuni hesab ediləcəkdir. Yoldaşlardan vaxtında gəlmələri rica olunur.

Bakı-Tazəşəhər sualtı teleqrafı

Zakaspi Hökuməti Azərbaycan Hökumətinə müraciətən rica etmişdir ki, Bakı-Tazəşəhər sualtı teleqrafını (kabel) təmir haqqında lazım gələcək tədabir ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

Ziraət və fəllahət

İyunun 22-də Ticarət və Sənaye Nəzarətində camaat təşkilatı nümayəndələrinin iclası vaqe olaraq, 1917-ci ildən tərtib edilmiş olan ziraət və fəllahət [əkinçilik və kənd təsərrüfatı] siyahısından istifadə etmək məsələsi müzakirə edilmişdir. Həmin siyahıda ərazi işləri, heyvanatın

miqdarı, taxıl məhsulu, pambıq, yun və qeyriləri haqqında lazımı və müfəssəl məlumat verilmişdir. Bu siyahı köhnə də olsa, bizə mənfəəti vardır. Müzakirədən məlum olmuşdur ki, bu siyahıdan 300 dənə çap edildikdə bir milyon manat xərc edilməlidir. Bu siyahıdan torpaq işləmə işləri vaxtında istifadə etmək üçün Ziraət nazirinə verilir. Bundan əlavə, şəhərə mal gətirilməsi və çıxarılması məsələsi müzakirə edilərək üç maddə qəbul edilmişdir: 1) Şəhərdən aparılması qadağan edilən mallar; 2) Müəyyən şərtlər.

FƏHLƏ HƏYATI

Məsai Nəzarəti-cəlləsinin nəzəri-diqətlərinə

23 həziran tarixində düşənbə [bazar ertəsi] günü saat 12 zəvalda [günorta] Nobel 3-cü uçaq [sahə] mədən mühəndisi ilə əmələ miyanında [arasında] nəşət etmiş [meydana gəlmiş] ixtilaf dolayısı ilə qüsur kimdə olduğunu təhqiq üzrə canibi-Nəzarətlərdən [Nazirlik tərəfindən] məmur edilmiş fabrika müfəttişinin təklifinə təbəən [tabe olaraq], Balaxanı mədənlər mərkəzi “Müsavat” idarəsi tərəfindən nümayəndə olaraq idarə üzvü Həmid Paşazadə məyyəti ilə bəndələri dəxi [Həmid Paşazadə ilə birgə mən də] məhəllitəhqiqatda [təhqiqat yerində] hazır olduq.

Mühəndislər İttifaqı tərəfindən: 1) “Bozin” Sabunçu dairəsi mədən müdiri; 2) Bakı Neft Cəmiyyətinin 15-ci uçaq mədən müdiri müavini; fəhlələr tərəfindən isə üç nəfər mədən komiss[iy]aları dəxi hazır idilər.

Fəhlələrin 18 maddə ilə canibi-Nəzarətlərinə təqdim etmiş olduqları şikayət

vərəqəsi müfəttiş əfəndiləri tərəfindən mövqeyi-təhqiqata vəz edilib [təhqiqata qoyularaq], maddələr əksəriyyəni yek-digərinə mərbut [bir-birinə bağlı] bulduqlarından, 9 maddə intixab edildi [seçildi]. Şu maddələrdə müddə-i-əleyh [haqqında iddia qaldırılan] və müddəilər [iddiaçılar] istintaq edilərək, tərəfeynin [hər iki tərəfin] təqirəti səbt edildikdən [ifadələri qeyd edildikdən] sonra təhqiqat dairəsindən kənar edildilər.

Şikayət maddələri və tərəfeynin təqirəti tədqiq və mühakimə edilmək üzrə müfəttiş əfəndiləri tərəfindən mövqeyi-müzakirəyə vəz edilərək [müzakirəyə qoyularaq], şikayət maddələrinin hər birində mühəndis qüsuru, yaxud şikayətçilər haqsız olduğu xüsusunda məhakimlərdən [mühakimə edənlərdən] hər kəs kəndi nəzəriyyəti və düşüncəsini bəyan etməsi xahiş edildi.

Hər bir maddə xüsusunda əvvəla “Müsavat” nümayəndələrinin, mütəaqibən [onların ardınca] Mühəndislər İttifaqı nümayəndələrinin, daha sonra mədən komissiyalarının nəzəriyyəti səbt [qeyd] edilirdi.

Yüzləri mütəcaviz [keçən] əmələ bir nəfər əleyhinə izhari-təzəllüm etmələri [zölmündən şikayət etmələri] həman bir nəfərin zalım olmasına bürhani-qəti [şübhəsiz dəlil] olduğundan məəda [əlavə], bütün maddələrdə “Müsavat” nümayəndələri və mədən komissiyaları mühəndisi məntiqi dəlillərlə qüsuru görürdü. Mühəndislər İttifaqı nümayəndələrinə gəldikdə, təbii, sənələr müqəddəmdən [əvvəldən] əmələnin başında amiri-mütləq [mütləq başçı] kəsilərək qəti istibdad yeridə gəldikləri halda, fəqət nüfuz nöqtəyi-nəzarətdən tam mənası ilə mühən-

disi qüsursuz, şikayətçiləri isə haqsız gös-tərməyə səy edəcəklərdi. Calibi-diqqət [diqqəti çəkən] nöqtə yalnız burasıdır ki, müfəttiş cənabları hökumət tərəfindən ehqaqi-haqq və təhəriyi-həqiqət üzrə [ədaləti icra etmək və həqiqəti axtarmaq üçün] ezam edilmiş məmur deyil, mühəndisi-məzkurun [adı çəkilən mühəndisin] parası ilə əcir tutulmuş [pulla tutulmuş, günəməzd işləyən] müdafiəçi vəkil kimi mühəndis[i] tənzihi etməkdə [təmizə çıxarmaqda] ciddiyyəti-fövqəladə ilə bəzli-məsai edirdi [cidd-cəhdlə səy göstərirdi].

Mədən komissiyaları müfəttiş əfəndilərinin hərəkətindən dilgir [dixor] olaraq, “Hökumət də zalımlar müdafiəyi [müdafiəçisi] olduqda, nerədən ümid gözləməliyiz?” demələrinə qarşı, “Əfəndilər?! Fabrika müfəttişi hökumət deyil, bir nəfər məmurdur. Şikayətinizdə haqlı olduğunuz təhəqqüq edərsə [meydana çıxarsa], Məsai Nəzarəti-cəllisində haqqınız tam mənası ilə nəzərə alınaraq, ehqaq edilməsinə [hüququnuzun təmin edilməsinə] əmin olunuz!” deyə cavab verdimsə də, fəhlə komissiyalarının kədər və infialına təxfif vermədi [kədər və qəzəbini yüngülləşdirmədi]. Binaənileyh [ona görə], fəhlələrə qənaətbəxş bir üsul ilə ixtilafın bərtərəf edilməsinə [aradan qaldırılmasına] müsaidə buyurulması rica olunur.

Balaxanı, Sabunçu mədənlər mərkəzi “Müsavat” katibi Yusifzadə Əbdürrəhim

Balada mühərrər keyfiyyət mütabiqi-vaqədir [Yuxarıda yazılanlar həqiqətə uyğundur].

Məşhədi Həmid Paşazadə

AZƏRBAYCANDA

Salyandan

Bakı Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Mərkəzi Komitəsi tərəfindən təşkilat yapmaq üçün Salyana göndərilən Hacı Mirzə Səlim əfəndi [Axundzadə] işbu həziranın 20-də bütün Salyan ürəfa və gənclərini klub salonuna dəvət etmişdi.

Vəqti-müəyyənədə [müəyyən edilmiş vaxtda] dəvət edilən zəvati-möhtərəmə [möhtərəm şəxslər] salona toplandılar. İclası bir nəfər müvəqqəti sədrə bir nəfər katibin intixabı [seçilməsi] təklif edildi. Əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə İsmayıl bəy Hüseyinzadə sədarətə, Rüstəm İskəndərzadə katibliyə intixab edildilər.

İbtida [əvvəla] Hacı Mirzə Səlim əfəndi firqə xüsusunda və “Müsavat”ın fəaliyyəti babında bəyanat verdi. Salyanda “Müsavat” şöbəsinin təşkili hazirun [iştirakçılar] tərəfindən təsvib edildikdən [bəyənildikdən] sonra mütəəllimlərimizdən [tələbələrimizdən] Yaqubov Əbdülhəmid əfəndi məqami-xitabətə keçərək köhnə idarədə çalışmış üzvlərin fəaliyyətsizliyindən və sairədən bəyanat verdikdən sonra bu dəfəki seçkidə isə sabiqdəki vəch üzrə [keçmişdəki kimi] qəflət edilməməsini və intixab olunacaq zatın çalışqan və ləyaqətli zəvatdan olmasını hazirundan rica etdi.

Bədəhu [sonra] seçkiyə şüru edilib [başlanıb], bu adamlar seçildilər:

- 1) Mehdi Bədəlov;
- 2) Rüstəm İskəndərzadə;
- 3) Əbdüssalam Səmədov;
- 4) Müseyib Məhəmmədov;
- 5) Əbdülhəmid Yaqubov;

- 6) Mehdi Tahirov;
- 7) Molla Hüseyin Qasimov;
- 8) Əsədulla Yaqubov;
- 9) İsmayıl bəy Hüseyinzadə;
- 10) Mirzə Məhəmməd Zeynalov;
- 11) Zəbihulla Mollazadə.

Bunlardan sədr – Əbdüssalam Səmədov; katib – Rüstəm İskəndərzadə; xəzinədar – Mehdi Bədəlov əfəndiləri intixab olundular.

Bu tarixdən etibarən firqə üçün üzvlər yazılmağa başlamışdır. Firqənin gələcək fəaliyyəti babında məlumat verilməkdir.

[Rüstəm] İskəndərzadə

Lənkəran əhvalı

“Azərbaycan” qəzetəsinin müxbiri teleqrafla xəbər verir ki, Lənkərandə atılan top səsləri Xanqışlaqda eşidilir. Tacirlər həbsxanaya salınmışlar. Bolşeviklər onları buraxmaq üçün 8 milyon istəyirlər. Bolşeviklər 26 yaşından 45 yaşına qədər müsəlmanları güclə əsgər aparırlar. Şəhərin halı fənadır. Hər tərəfdən şəhər yandırılmışdır. Bolşeviklər ermənilərlə bərabər Sara cəzirəsinə [adasına] cəm olmuşlar. Xanqışlaq əhvalı da qorxuludur.

Parlaman üzvü:

[Hacı Mirzə Səlim] Axundzadə

Lənkərandə bolşevik hökuməti dağılmışdır

İdarəməzdə alınan mövsuq [etibarlı] xəbərlərə görə, Lənkərandə olan bolşevik hökuməti Muğan kəndliləri tərəfindən dağıdılmışdır. Əhvalat belə olmuşdur:

Bolşevik hökuməti məhəlli [yerli] dövlətlilərdən 8 milyon manat istəmişdir. Bu

məbləğ verilənə kimi 60 nəfərə qədər məhəlli dövlətlilər, o cümlədən Axundov, Əliyev və Abdullayev qardaşları həbsə alınmışlar. Şimali Muğan kəndliləri bu əhvalatdan xəbərdar olub bir para adamların azad edilməsini ultimatumvari tələb etmişlərdir. Bu tələbatə əməl edilməmişdir. İyunun 25-də axşam neçə min nəfərdən ibarət muğanlılar Lənkəranı mühasirə etmişlərdir. Müxtəsər bir müharibə olmuşdur. Bolşeviklərin bir hissəsi lodkalarda Sara cəzirəsinə, bir hissəsi Salyana qaçmışdır. Xəbər verirlər ki, bolşevikləri təqib etməyə üçün adamlar göndərilmişdir. Bolşevik başçılarından 10 nəfəri muğanlılar tərəfindən tutulmuşdur.

TEATRO VƏ MUSIQI

Eydi-fitr [Oruc bayramı] münasibətilə düşənbə [bazar ertəsi] günü şənvalül-mükərrəmin 1-də Hökumət Teatrosunda türk aktyorları tərəfindən gündüz tamaşası olmaq üzrə məzhəkə surətində “Leyli-Məcnun”, axşam isə “Aşiq Qərib” operaları mövqeyi-tamaşaya vəz ediləcəklərdir [tamaşaya qoyulacaq]. Gündüz tamaşası günorta saat 1-də, axşam tamaşası isə 8-də başlanacaqdır.

Axşam tamaşası

Bayram günü eydi-fitr münasibətilə axşam saat 8 yarımında Fəhlə Klubunda İraniyanilər Maarif Cəmiyyəti “Tərəqqi”nin nəfinə [xeyrinə] nümayiş verilməkdir. Nümayişdə cəmiyyətin həvəskar üzvləri iştirak edəcəklərdir. Biletlər satılır indidən “Novbahar” lokantasında və Həsən

Möhsünzadənin qənnadı mağazasında. Tamaşa günü kassada cəmiyyətin üzvləri üçün biletlər pulsuz olduğuna görə, üzvlük vərəqələrini özləri ilə gətirməlidirlər.

Tiflis səyahəti

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy Hacıbəyli qardaşlarının müdiriyyəti öz aktyorları ilə bərabər iyul ayının 1-də Bakıdan Gürcüstan paytaxtı Tiflis şəhərinə əzimet edəcəklərdir [yola düşəcəklər]. Orada Hökumət Teatro binasında Azərbaycan lisanında Azərbaycanda ən məşhur opera, operetta və drama tamaşalarını göstərəcəkdir. Bakıda isə əcalətən [təcili surətdə] axırıncı tamaşa olaraq eydi-fitr münasibətilə düşünbə günü şəvval ayının 1-də Hökumət Teatrosunda məşhur “Aşiq Qərib” operası oynanılacaqdır. Biletlər indidən teatro kassasında satılmaqdadır. Tamaşa başlanacaq axşam saat 8-də.

İtibdir

Mirvat Mustafazadənin 2-ci polis idarəsindən aldığı pasportu, “Vastoçnu” Cəmiyyətinin 22-ci körpüsündən 520 pud 20 girvənkə dəmir kuporos (38 boçkada) üçün verilən 322251 nömrəli qəbzı itibdir. Etibardan saqitdir [etibarsızdır].

10260

Elan

Zaqafqazın sünniməzhəb idarəsindən 1913-cü sənədə avqustun 7-də nömrə 1317 ilə Göyçay qəzasının Şahsünni qəryəsinin [kəndinin] əhli Molla Əbdülkərim İsa əfəndi oğluna məscid mollasının ləqəbinə verilən attestatı məfqud [itirilmiş] olduğundan, ləğv və etibardan saqit hesab olunduğu ümuma elan edilir.

Bəhri-Xəzər İstehlak Cəmiyyəti “Kooperatsiya” müalicəxanası

Hər növ naxoşluqlar qəbul olunur. Müalicə haqqı üzvlərdən 4 rublə, qeyrilərdən isə 6 rublə. Bolşoy Morskoy küçə, Tarqovinin küncündə Həsənovun evində, yolu Bolşoy Morskoydan. Telefon nömrə 26-90.

Əmrəzi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər] 9-11 Balayan

Mədə naxoşluğu 12-2 Mejebovski; 4-6 A. Seyidov

Əmrəzi-əsəbiyyə [əsəb xəstəlikləri] 12-2 Şmirqeld

Cərrahiyyə 9-11 Sander

Uşaq naxoşluğu 9-11 Rabinoviç; 4-6 Bron Arvad naxoşluğu və mamalıq 9-11 Pines; 12-2 arvad həkimi Şapiro-Rotman; 4-6 S. Seyidov[a]

Dəri və zöhrəviyyə 9-11 O. Şamkoryan; 12-2, 4-6 Pernik

Göz naxoşluğu 9-11 Cəfərov; 4-6 arvad həkimi Qeqamyan

Qulaq və boğaz ağrısı 12-2 B. K. Finkelşteyn;

Diş ağrısı 9-11 Suşon-Sivkina; 4-6 İtkin Müalicəxana müdiri bakterioloq Lyubavskaya

Müalicəxanada konsultasiyalar icra olunur. Operasiya, konsultasiya razılıq ilə. Çiçək döyülür, şəhadətnamə verilir. Analiz qəbul olunur. 606 və 914 müalicəsi.

10208

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələnlər isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Diş həkimi B. L. Levin

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Dişləri ağrısız çəkir. Kabinədə diş ibixığı laboratoriyası vardır. Qızıl ənglər, qızıl köklər, kauçuk işləri. Qəbul edir səhər saat 9-dan 1-ə dək, axşam saat 4-dən 8-ə dək. Adres: Sisyanovski, nömrə 7, Qubernskinin küncündə.

10257

Berlin Dərülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Diş həkimi

S. M. Hamburq

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8756

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

Doktor

S. İ. Zaks

Zöhrəvi, dəri və sifilis naxoşluqlarını qəbul edir. 606 və 914 müalicəsi. Naxoşları hər gün qəbul edir saat 4-dən 7-yədək. Vorontsovski küçə nömrə 43, 2-ci mərtəbə.

8776

Diş həkimi

E. S. Karşteynbaumun

Diş müalicəxanası və süni diş laboratoriyası. Adres: Sisyanovski (Ləzginski) və Çadrovı küçələrin küncündə nömrə 41. Telefon 22-07. Qəbul edir səhər saat 6-dan 8-ədək; səhər saat 11-dən 2-yədək; axşam saat 4-dən 8-ədək. Dişlər ağrısız çəkilir və qızıl dişlər qayırılır.

8779

Bakı “Obşestvenni Sobraniyası”

Düşənbə [bazar ertəsi] günü həziran ayının 30-da “Obşestvenni Sobraniya”nın namizədləri siyahısı səsə qoyulacaqdır. Nizamnamənin 14[-cü] maddəsinə binaən [əsasən], həmin gün namizədlərin iclasa gəlmələri qadağandır.

T-163

Müvəqqəti müdir: Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**“Azərbaycan”**

səh. 491. “29 həziran 1919 sənə”: qəzetdə “29” yerinə səhvən “28” getmişdir.

Müsəlman müəllimə və müəllimləri üçün iki aylıq kurslar

səh. 491. Bu elandakı rəqəmlərdə yanlışlıq var; qəzetdə belə getmişdir.

Barışıq imza edildi

səh. 493. “qövldən feilə”: qəzetdə “qüv-vədən feilə” getmişdir.

Sağ ayağımız da kəsilir

səh. 494. “şəhri-Babil”: Babil şəhəri (və xüsusilə Babil külləsi) klassik ədəbiyyatda qarışıqlığı, hərc-mərcliyi, bir-birinə yad, bir-birini başa düşməyən müxtəlif ünsürlərin toplandığı yeri təmsil edir.

səh. 495. “Yəcuc-məcuc”: dini əfsanələrə görə, yer üzündə fitnə və qarışıqlıq çıxara-caq, qısa boylu və çirkin görünüşlü adamlardan ibarət iki tayfa; burada məcaz kimi işlədilmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 502. “piastr”: İspan pulu; burada “quruş” nəzərdə tutulur; türk “quruş”una Avropada bəzən “türk piastri” deyilirdi.

“İqdam”: 1894-1928-ci illərdə İstanbulda türk dilində nəşr edilən gündəlik siyasi və elmi qəzet. 1894-1910-cu illərdə “İqdam”, 1910-1912-ci illərdə “Yeni İqdam”, 1912-ci ildə bir müddət “İqtiham”, 1912-1928-ci illərdə yenə “İqdam” adıyla nəşr edilmişdir.

səh. 503. “Kanton”: Çinin cənubunda yerləşən Quancjou şəhəri keçmişdə Kanton adlanmışdır.

“Staraya Russa”: Rusiyanın Novqorod vilayətində şəhər; qəzetdə “Staraya Rossiya” getmişdir.

“Hindenburq”: qəzetdə “Gindenburq” kimi getmişdir.

Kurlandiya: Latviyanın bir qisminin tarixi adı.

səh. 504. “Yelizavetgrad”: Ukraynanın Kirovoqrad vilayətinin inzibati mərkəzi.

“Hər yerdə ki, hökumət Qriqoryev adamları əlinə keçir...”: qəzetdə “əlinə” yerinə “işə” getmişdir.

“Znamenka mövqifində”: hal-hazırda Ukraynanın Kirovoqrad vilayətində Znamenka şəhəri.

“Y. V.”: “Yekaterinodarskiye vesti” qəzeti nəzərdə tutulur.

“Kazan, Nijeqorod, Murom və Şimali dəmiryollar”: qəzetdə bu adlardan bəziləri təhrif edilmişdir; Moskva-Kazan dəmiryolu, Moskva-Nijeqorod dəmiryolu, Murom dəmiryolu (Vladimir quberniyası ərazisində) və Şimal dəmiryolu nəzərdə tutulur.

“Avamlar Kamerasi”: Böyük Britaniya Parlamentinin aşağı palatası olan İcmalar Palatası nəzərdə tutulur.

səh. 505. “Vanı (?) işğal etmişlərdir.”: qəzetdə belə getmişdir.

Ordubad məktubları

səh. 506. Qoxtan: Ermənilərin Ordubad rayonunun bir qisminə verdikləri ad.

“Dağıstanın Xəlilovları”: Könüllü ordunun Dağıstana rəhbər təyin etdiyi general Mikayıl Xəlilov nəzərdə tutulur.

“mauzerçilər”: silahlı erməni quldurları; əsasən mauzerlə silahlandıkları üçün belə adlanırdılar.

“Qriqoryev və Maxno kimi macərəculararın”: Nikifor Qriqoryev və Nestor Maxno nəzərdə tutulur.

“çrezvıçayka”: Rusiyada “qırmızı terroru” həyata keçirən Əksinqilab və Sabotajla Mübarizə Fövqəladə Komissiyaları nəzərdə tutulur.

“prixod ruhanisi” (yaxud “prixod mol-lası”): camaatın ianələri hesabına saxlanan ruhani.

“Tazəşəhər”: Krasnovodsk (indiki Türkmənbaşı) şəhərinin bəzi mənbələrdəki adı.

“üç maddə qəbul edilmişdir”: qəzetdə üçüncü maddə buraxılmışdır.

“Məsai Nəzarəti-cəlliləsi”: “böyük, uca, cəllil” mənasına gələn “cəllilə” sözü rəsmi yazışmalarda nazirliklərin adına əlavə edilirdi.

“Fabrika müfəttişi”: sənaye müəssisələrində əmək şəraitinə nəzarət edən dövlət qurumu Fabrik Müfəttişliyinin əməkdaşı.

“Şikayətinizdə haqlı olduğunuz təhəqqüq edərsə...”: qəzetdə “təhəqqüq” yerinə “təh-qiq” getmişdir.

“Xanqışlaq”: Salyan qəzasının kəndi.

“Sara adası” (yaxud Sarı adası): Xəzər dənizində, Lənkəran şəhərinin şərqində yerləşirdi. 1956-cı ildə torpaq yolla Port İliç (indiki Liman) şəhəri ilə birləşdirildikdən sonra yarımada olmuşdur.

“dəmir kuporos”: kimyəvi maddə; sulfat turşusunun dəmir duzu; mürəkkəb və boyaq istehsalında, kənd təsərrüfatında ağacların qorunmasında istifadə edilir.

“Şahsünni” (yaxud Şahhüseynli): Zərdab rayonunun kəndi.